

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
імені П. Л. ШУПИКА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради

Протокол 13.10.2021 № 8

Голова вченої ради

академік НАМН України, професор

Юрій ВОРОНЕНКО

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ, СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ ТА БІОЕТИКА»**

підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії

Галузі знань: 09 Біологія, 22 Охорона здоров'я

Спеціальності: 091 Біологія; 221 Стоматологія; 222 Медицина;
224 Технології медичної діагностики та лікування; 226 Фармація, промислова
фармація; 228 Педіатрія

Рівень освіти: третій (освітньо-науковий)

Форма навчання: очна (денна, вечірня), заочна

Тривалість навчання 5 кредитів ЄКТС, 150 годин

Кафедра філософії

Київ - 2021

ПОГОДЖЕНО

Рішення вченої ради факультету
підвищення кваліфікації викладачів
Протокол 06.10.2021 № 9

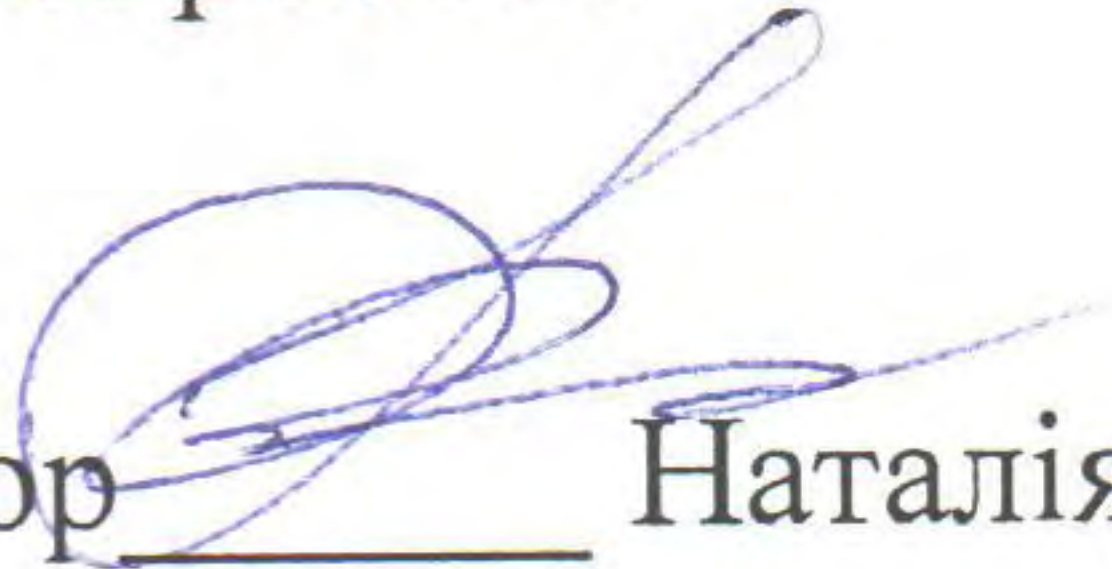
Голова вченої ради факультету
підвищення кваліфікації викладачів

Професор Лариса БАБІНЦЕВА

ПОГОДЖЕНО

Рішення Комісії вченої ради
з наукової роботи
Протокол 08.10.2021 № 8

Голова Комісії вченої ради
з наукової роботи

Професор Наталія САВИЧУК

ВСТУП

Робочу програму нормативної навчальної дисципліни **«Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика»** для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні за спеціальностями 091 Біологія; 221 Стоматологія; 222 Медицина; 224 Технології медичної діагностики та лікування; 226 Фармація, промислова фармація; 228 Педіатрія, розроблено науково-педагогічними працівниками кафедри філософії відповідно до освітньо-наукових програм за перерахованими спеціальностями галузей знань 09 Біологія та 22 Охорона здоров'я, а також на підставі Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», нормативно-правових актів МОЗ України та МОН України, Національної рамки кваліфікацій України, Статуту та локальних нормативних актів Національного університету охорони здоров'я (НУОЗ) України імені П.Л. Шупика.

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри філософії факультету підвищення кваліфікації викладачів (протокол від 16.09.2021 № 9).

РЕЦЕНЗЕНТИ:

1. Руденко С.В. – доктор філософських наук, професор, заступник декана філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
2. Краснов В.В. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, медичного та фармацевтичного права НУОЗ України імені П.Л. Шупика.

СКЛАД ПРОЄКТНОЇ ГРУПИ

№№	ПІБ	вчене звання	наук. ступінь	посада
Голова проєктної групи				
1.	ПУСТОВІТ Світлана Віталіївна	професор	доктор філософських наук	завідувач кафедри філософії
Члени проєктної групи				
1	БОЙЧЕНКО Наталія Михайлівна	професор	доктор філософських наук	професор кафедри філософії
2	БУЦИКІН Єгор Сергійович		кандидат філософських наук	доцент кафедри філософії
3	БЕРЕЗІНА Вікторія В'ячеславівна		кандидат філософських наук	ст. викл. кафедри філософії

Затверджено на навчально-методичному засіданні кафедри філософії НУОЗ
України імені П.Л. Шупика. Протокол від 16.09.2021 р. № 9
Зав. кафедри проф. _____ С.В. Пустовіт

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча програма підготовки докторів філософії в аспірантурі та поза аспірантурою за спеціальностями 091 Біологія; 221 Стоматологія; 222 Медицина; 224 Технології медичної діагностики та лікування; 226 Фармація, промислова фармація; 228 Педіатрія, розроблена на підставі освітньо-наукових програм галузей знань 09 Біологія та 22 Охорона здоров'я на третьому (освітньо-науковому) рівні та є нормативним документом, в якому визначено зміст навчання, встановлено вимоги до обсягу та рівня професійної підготовки здобувача вищої освіти.

Мета – здобуття особою філософських знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для філософського аналізу складних проблем охорони здоров'я та біології, продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння філософськими та біоетичними засадами, принципами, методологією наукової діяльності, а також проведення власного наукового дослідження та захисту дисертації в обраній предметній області, результати якої мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Розуміння антропологічних проблем сучасності, сутності антропології як філософського напрямку, філософських засад наукової діяльності, клінічних досліджень та гуманістичних засад теорії та практики охорони здоров'я та біології особливо важливе для науковців.

Робоча програма з нормативної навчальної дисципліни «Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика» підготовки докторів філософії в аспірантурі та поза аспірантурою спрямована на ознайомлення здобувачів з основами філософської антропології, етики та особливостями й напрямками сучасної методології наукових досліджень. Включає в себе питання з історії філософії, філософії та методології науки, етики науки, соціальної філософії. Окремий фрагмент дисципліни присвячений висвітленню питань біоетики.

Означена дисципліна є введенням в загальну проблематику філософської антропології та філософії науки. При чому остання розглядається в її історичному розвитку та у широкому соціокультурному контексті. Особлива увага присвячується проблемам кризи сучасної техногенної цивілізації та зміні наукової картини світу, типів наукової раціональності, систем цінностей, на які орієнтуються вчені.

Останнім часом проблема особистої відповідальності дослідника набула важливого значення тому, що суспільні інститути часом не встигають за стрімкими темпами розвитку науки й технологій. В цьому контексті дуже важливими є знання специфіки етики науки, що базується на основоположних цінностях, нормах та принципах і визначає моральну поведінку вченого, його відповідальність перед суспільством.

Робоча програма з нормативної навчальної дисципліни «Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика» підготовки докторів філософії в аспірантурі та поза аспірантурою:

- спирається на знання, отримані здобувачами при вивченні філософських, природничих та суспільних дисциплін у ЗВО;
- закладає основи знань з філософської антропології, філософії та аксіології науки, теорії та методології наукової діяльності, біоетики;
- формує філософські засади процесу логіко-методологічного аналізу при проведенні наукового дослідження та відповідний світогляд, що базується на досягненнях сучасної природничонаукової та філософської думки;
- формує філософсько-методологічну культуру здобувача вищої освіти як науковця, необхідної для планування та виконання наукових досліджень;
- формує вміння визначати основні напрями наукових досліджень в галузях охорони здоров'я та біології, виконувати їх на високому методологічному рівні, творчо підходити до всіх етапів цих досліджень, обирати валідні моделі дослідження, в т.ч. клінічного;
- сприяє гуманізації діяльності в галузях охорони здоров'я та біології, втіленню сучасних етичних принципів наукової діяльності та принципів Етичного кодексу вченого України. (для кожної дисципліни свій перелік, що не повторює нормативну)

Змістові модулі:

1. Сучасна філософська думка. Філософська антропологія. Проблеми буття та пізнання у антропологічному вимірі.
2. Філософія та методологія науки. Людиновимірність сучасної науки.
3. Філософські проблеми природничих наук. Біоетика.

Види навчальних занять:

1. Лекції;
2. Семінарські заняття;
3. Самостійна робота.

Лекції розкривають основні теоретико-методологічні питання предмету «Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика».

Семінарські заняття передбачають оволодіння здобувачами вищої освіти навиками філософського аналізу та розв'язання моральних дилем у практичній діяльності науковця.

Самостійна робота оцінюється відповідно до конкретних цілей змістовних модулів.

Оцінка успішності з дисципліни відповідає багатобальній шкалі за системою ECTS та традиційній шкалі, прийнятій в Україні. Використовуються такі види контролю за якістю навчання здобувачів вищої освіти: *вхідний, поточний, рубіжний та підсумковий*. Наприкінці навчання здобувач вищої освіти має скласти залік.

РОБОЧА ПРОГРАМА

Нормативної навчальної дисципліни «ФІЛОСОФІЯ, СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА БІОЕТИКА»

підготовки докторів філософії (PhD) за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія, 222 Медицина, 224 Технології медичної діагностики та лікування, 226 Фармація, промислова фармація, 228 Педіатрія

Код розділу, теми	Назва розділу, теми
1.	Сучасна філософська думка. Філософська антропологія. Проблеми буття та пізнання у антропологічному вимірі.
1.1.	Визначення філософії. Роль філософії в духовному розвитку людини. Філософія як духовна практика. Цінність та методологічне значення філософії для науковця.
1.2.	Поняття та завдання онтології. Сущє, сутність та буття. Філософські проблеми природничих наук. Категорії сутності та явища, діалектика їх взаємозв'язку.
1.3.	Проблема пізнання. Діалектика суб'єкта та об'єкта в процесі пізнання. Абстрактне та конкретне, чуттєве та раціональне, емпіричне та теоретичне в пізнанні. Походження та сутність свідомості. Психофізіологічна проблема.
1.4.	Поняття гносеології. Структура та основні етапи пізнавального процесу. Філософська проблема пізнаваності світу. Концепція істини в світлі антропологічних розвідок. Проблема істини в постмодерній філософії.
1.5.	Діалектика як вчення про універсальні зв'язки, зміни та розвиток, її значення для теорії та практики природничих наук. Закони діалектики в природничих науках: взаємного переходу кількості у якість; єдності та боротьби протилежностей; заперечення заперечення.
1.6	Сучасна філософська думка: основні течії та постаті. Філософія як духовно-практичний феномен. Цінність філософії для вченого.
1.7	Філософія та проблема людини. Визначення та сутність «філософської антропології». Філософська антропологія у системі знань. Етапи розвитку та проблематика.
1.8	Соціокультурні, філософські та наукові передумови «антропологічного повороту» в європейській філософії XX ст. Криза класичної раціоналістичної філософії та метафізики.
1.9	Загальна характеристика філософської антропології: М. Шелер, Г. Плеснер, А. Гелен. Філософська антропологія М. Шелера: характеристика життєвих форм, поняття духу та сублимації.
1.10	Системний підхід і структура антропологічної цілісності. Людина як єдність природного, культурно-історичного та вічного. Сутність та буття людини. Відмінність людини від інших живих істот. «Сутнісні

	форми душі» у роботі М. Шелера «Становище людини в космосі».
1.11	Проблеми людського буття. Екзистенційні модуси людського буття (турбота, тривога, відповідальність, страх, самотність, страждання, любов та ін.) Значення загальнолюдських цінностей в побудові світу.
1.12	Взаємозв'язок філософської антропології та природничих наук. Моральне, духовне, наукове підґрунтя світогляду людини. Проблема сенсу людського існування. Духовні пошуки та людські цінності.
1.13	Проблема ідентичності людини у ХХ ст. Загальна характеристика «філософії та етики після Аушвіца» (К. Ясперс, Т. Адорно). Чотири види вини за К. Ясперсом.
1.14	Антропологічні виміри філософії ХХ ст.: філософія життя, екзистенціалізм, феноменологія. Сутнісний та екзистенційний підходи до визначення людини (М. Гайдегер).
1.2.	<u>Основне питання філософії сьогодні та проблема людини. Людина та її життя в світлі філософії та природничих наук.</u>
1.2.1	Філософія ХХ ст.: загальна характеристика феноменологічної філософії Е. Гусерля. Феноменологічна редукція. Роль феноменологічного методу в повсякденному житті та в професійній науковій діяльності.
1.2.2	Антропологічний ренесанс в філософії ХХ ст. Екзистенціалізм: основні поняття та ідеї. Внесок екзистенціалізму в розвиток філософської антропології.
1.2.3	Глобальні цивілізаційні виклики. Проблема виживання людства. Біотехнології, екологічна проблема, тоталітаризм, тероризм та військові конфлікти. Проблема духовності та абсолютне зло. Сучасна інтерпретація християнського декалогу.
1.2.4.	Новий режим філософського знання. Біополярність людини: чоловіче та жіноче. Спонтанність свободи та виміри відповідальності. Доля, карма, провидіння.
1.2.5.	Наукове пізнання як протистояння скінченності людського буття. Знання, що веде до спасіння та небезпечне знання. Природничі науки як духовна практика та технічна діяльність.
1.2.6.	Проблема взаємодії суб'єктивних та об'єктивних факторів в науці. Гуманізація та гуманітаризація діяльності вченого. Психофізіологічна проблема в сучасній філософії.
1.3.	<u>Антропологічні сценарії філософії Античності та Середньовіччя.</u>
1.3.1.	Загальна характеристика античної філософії. Антропологічні уявлення в античній філософії. Основні категорії та поняття.
1.3.2.	Образ людини в античній філософії. Антропологічні концепції Платона та Арістотеля: загальна характеристика. Основні категорії та поняття.
1.3.3.	Загальна характеристика філософії стоїків: Зенон, Епіктет. Сутність філософії як духовної практики в праці Луція Аннея Сенеки «Моральні листи до Луцилія».

1.3.4.	Зміна поглядів на людину у філософії Середньовіччя. Етичні концепції визначних представників напрямку. Фундаментальні філософські ідеї Біблії.
1.3.5.	Перші християнські філософські вчення: Філон Александрійський та гностики: нове вчення про людину.
1.3.6.	Особливості філософської антропології Середньовіччя. Сутність поглядів на людину в роботах Аврелія Августина і Томи Аквінського: відкриття вольового начала людини, проблема морального вибору.
<u>1.4.</u>	<u>Антропологічні сценарії Відродження, Просвітництва та Нового часу.</u>
1.4.1	Гуманізм як характерна особливість філософії доби Відродження: вчення про людину у філософії раннього (італійського) та пізнього (північного) Відродження.
1.4.2.	Антропоцентризм як характерна особливість філософії доби Відродження. Гуманізм як характерна особливість філософії доби Відродження. Антропологічна проблематика у філософії доби Відродження: відкриття індивіда.
1.4.3.	Початок антропологічного дискурсу у Новий час. Особливості філософії Нового часу: емпіризм та раціоналізм. Людина як «мисляча машина» у Рене Декарта та людина як «мисляча тростина» у Блеза Паскаля.
1.4.4	Математика як раціоналістичний ідеал наукового знання. Емпіричний метод пізнання. Роль досвіду та почуттів в пізнанні.
1.4.5	Загальна характеристика британського емпіризму: Дж. Лок, Д. Г'юм. Г'юмове вчення про причину. Емпіричний метод пізнання. Два джерела ідей (Ф. Бекон, Дж. Лок).
1.4.6.	Раціоналістична методологія Рене Декарта, методологічний сумнів як підґрунтя пізнавального процесу. Людина Картезія.
1.4.7.	Головні антропологічні ідеї філософії доби Просвітництва.
1.4.8.	Класична німецька філософія (І. Кант, Г.В.Ф. Гегель), та її роль в розвитку філософської антропології. Загальна характеристика трансцендентальної філософії І.Канта. Деонтологія та практична етика І. Канта. Поняття категоричного імперативу та доброї волі людини.
<u>1.5.</u>	<u>Філософська антропологія та соціальна філософія XX-XXI століття.</u>
1.5.1.	Основні школи та напрямки філософії XX ст. (прагматизм, екзистенціалізм, феноменологія, позитивізм, герменевтика) та їх внесок в філософську антропологію.
1.5.2.	Антропологічний ренесанс в філософії XX ст. Екзистенціалізм: основні поняття та ідеї. Внесок екзистенціалізму в розвиток філософської антропології. Маніфест екзистенціалізму у роботі Ж.П. Сартра «Екзистенціалізм – це гуманізм». Основні поняття екзистенціалізму. Властивості (екзистенціали) людини.

1.5.3.	Сутність феноменологічного підходу. Духовність та тілесність людини. «Криза європейських наук» Е. Гуссерля та її значення для філософської антропології.
1.5.4	Соціальний вимір людського буття. Постмодерністська соціологія та критика історизму.
1.5.5	Людина як соціальна істота. Соціальна філософія, її предметне поле. Функції соціальної філософії. Соціальна філософія та інші гуманітарні науки. Гуманістичний характер та методологічна спрямованість соціальної філософії. Системний підхід у соціальному пізнанні. Головні ознаки суспільства (соціальна діяльність, комунікація, передача досвіду).
1.5.6	Проблема революцій у суспільстві. Ідеології, соціальні міфи та утопії в житті суспільства. Благо та зло «людини маси»; культура, цивілізація, варварство в роботі Х. Ортега-і-Гассета «Повстання мас».
1.5.7	Національна ідея сучасної України: проблеми та перспективи. Моральні виміри війни: реалізм, мілітаризм, пацифізм, теорія справедливої війни.
1.5.8	Філософія ХХ ст.: постмодернізм. Критика великих метанаративів західної культури. Критика метафізики та науки модерну (Ф. Ліотар). Основні напрямки постмодерної філософії: наратологічний, шизоаналітичний, генеалогічний, семіотичний. Головні проблеми постмодерністського аналізу культури (М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж.Дельоз).
1.5.9	Філософські аспекти проблеми статі. Феміністична філософія. Гендерні дослідження. Основні ідеї феміністичної та гендерної філософії. Дуальність людини: фемінне та маскулінне. Контроль над жіночою тілесністю та сексуальністю в патріархальному суспільстві. Психоеаналіз та гендер. Основні ідеї роботи С. де Бовуар «Друга стаття».
1.6.	<u>Антропологічна проблематика в українській філософії.</u>
1.6.1.	Філософські ідеї в культурі Київської Русі. Філософія в Києво-Могилянській академії. Філософські ідеї Григорія Сковороди. Вчення про людину, дві натури і три світи. Концепція «спорідненої праці».
1.6.2.	Українська філософія ХІХ-поч. ХХ ст. загальна характеристика. Основні принципи кордоцентризму в роботі П. Юркевича «Серце та його значення в житті людини».
1.6.3.	Людина як об'єкт філософських досліджень України часів СРСР (В. Шинкарук, В. Табачковський та ін.). Сучасна українська філософська антропологія (С. Кримський, Є. Андрос, Н. Хамітов та ін.).
1.7	<u>Філософські питання постіндустріального (інформаційного) суспільства.</u>
1.7.1	Гуманітарна складова, етичні та філософські аспекти глобалізації. Філософія культури і цивілізації. Діалог і конфлікт культур у глобальному світі. Глобальна інформатизація суспільства і

	гуманітарні проблеми формування інформаційної цивілізації.
1.7.2	Значення інформації та комунікації в постіндустріальному суспільстві. Основні характеристики постіндустріального суспільства у роботі Е. Тофлера «Третя хвиля». Філософські проблеми становлення інформаційного суспільства.
1.7.3.	Віртуалізація життя сучасної людини як головна особливість культури інформаційного суспільства: філософські, соціальні та гуманітарні аспекти.
1.7.4.	ЗМІ як суб'єкт масових інформаційних процесів. Глобалізація комунікативних процесів. Постіндустріальне/інформаційне суспільство та людські цінності.
1.7.5.	Соціальні, економічні, політичні, правові та культурні аспекти глобалізації. Гуманітарна складова, етичні та філософські аспекти глобалізації.
1.7.6.	Глобальні проблеми сучасності та загальні глобалізаційні проекти. Концептуалізація поняття «глобалізація» в антропологічному дискурсі. Космополітична свідомість.
1.7.7.	Наука і релігія у філософському контексті. Роль науки та релігії в духовному розвитку людини. Історичні аспекти співвідношення науки і релігії. Наука і ненаукові форми пізнання світу. Паранаука і релігія. Альтернативна та нетрадиційна медицина.
1.7.8.	Антропологія і релігія. Теологічні та антропологічні аспекти розуміння природи людини.
2.	Філософія та методологія науки. Людиновимірність сучасної науки.
2.1.	Природничі науки та філософія: спільне та відмінне. Етична складова постнекласичної науки. Філософські аспекти доказової медицини. Нелінійне мислення як новий стиль наукового мислення.
2.2.	Онтологічні, гносеологічні та аксіологічні виміри природничих наук. Роль філософії в теорії та практиці природничих наук. Місце та роль природничих наук в сучасному науковому знанні. Гуманізація та гуманітаризація системи охорони здоров'я
2.3.	Філософія науки та її головні проблеми. Сутність науки та наукової діяльності. Філософська проблема демаркації наук. Багатовимірність феномену науки. Функції науки в суспільстві. Етапи становлення наукової раціональності: класичний, некласичний та постнекласичний. Основні характеристики постнекласичної науки.
2.4.	Філософські засади сучасної наукової картини світу: системність, цілісність, складність та ін. Постнекласичний етап розвитку наукової раціональності. Синергетика як феномен постнекласичної науки.
2.5.	Філософсько-методологічні проблеми наукового пізнання. Метафізика та наука. Людиновимірність науки. Філософські проблеми пізнання в науці. Встановлення факту. Роль методології в розвитку науки.

2.6.	Наука як феномен, світогляд, діяльність, духовна практика, соціальний інститут. Науковий стиль мислення. Основні форми наукового пізнання: науковий факт, проблема, принцип, гіпотеза, концепція, теорія, парадигма.
2.7.	Європейська наукова революція XVI-XVII ст. Роль відкриттів І. Кеплера, М. Коперника, Г. Галілея, І. Ньютона та ін. вчених у формуванні сучасної наукової картини світу.
2.8	Медицина як постнекласична наука: міждисциплінарні дослідження. Європейська медицина як наука: історія виникнення, особливості. Зародження клініки як соціальної інституції (М. Фуко «Народження клініки»).
2.9	Наука, техніка, технології: проблема відчуження. Соціологічні концепції науки ХХ ст. (Т. Кун, К. Поппер, П. Фейєрабенд, І. Лакатос).
2.10	Філософія науки. Сучасні соціологічні концепції науки. Сутність позитивізму та неопозитивізму. Виміри позитивізму. Метафізичні модуси наукового пізнання.
2.11	Філософія та соціологія науки. Структура наукових революцій Т. Куна «Парадигма», «наукова революція» та «нормальна наука» за працею Т. Куна «Структура наукових революцій». Критика вчення Т. Куна.
2.12	Філософія науки: епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда. Основні поняття та принципи. Принципи проліферації та несумірності теорій в праці П. Фейєрабенда «Проти методу. Нарис анархістської теорії пізнання».
2.13	Філософія науки: неопозитивізм. Критичний раціоналізм та фальсифікаціонізм К. Поппера: основні поняття та ідеї. Методологія науково-дослідних програм П. І. Лакатоса.
2.14.	Особливості науково-технічної діяльності як соціальної практики. Проблеми гуманізації науки та соціальної відповідальності вчених. Наука в системі техногенної цивілізації. Проблеми цінностей, мотивації і світоглядних намірів в науково-технічній діяльності.
2.15	Моральні теорії: етика чеснот Арістотеля, деонтологія І. Канта, утилітаризм І. Бентама та Дж. Міля, ліберальний індивідуалізм Т. Гоббса, Дж. Локка.
2.16.	Аксіологія та етос науки. Проблема гуманізації науки та соціальна відповідальність вчених. Етос класичної науки за Р. Мертоном. Етос сучасної науки за Дж. Зиманом.
2.17.	Розвиток професійної етики у науковій спільноті. Проблеми гуманізації науки та соціальної відповідальності вченого в Україні. Ціннісні орієнтації вченого. Етичні кодекси: структура, функція, роль. Цінності вченого, етичні принципи та правила наукової діяльності. Академічна доброчесність.
2.18.	Етика та мораль. Етика та аксіологія: спільне та відмінне.

	Особливості прикладної, практичної та професійної етики. Механізми формування професійних етик. Загальнолюдські цінності та професійна етика. Етичний кодекс українського лікаря (Євпаторія, 2009).
2.19	Методологія, логіка та організація наукового дослідження. Технології наукової творчості.
2.20.	Вибір та обґрунтування теми наукового дослідження. Формулювання гіпотези дослідження. Обґрунтування методів дослідження.
2.21.	Проведення науково-дослідної роботи та обробка результатів. Науковий факт та його роль у дослідженні. Зв'язок цінностей науки та моральних цінностей. Біоетична експертиза та моніторинг біомедичних досліджень. Принципи належної клінічної практики та гуманістичні цінності. Комісії з питань етики: соціальна роль, завдання, функції.
2.22.	Особистість вченого та технології наукової творчості. Етичні принципи вченого. Втілення принципів біоетики в науково-дослідну діяльність. Етичний кодекс вченого України.
3.	Філософські проблеми природничих наук. Біоетика.
<u>3.1</u>	<u>Феномен біоетики та природничі науки.</u>
3.1.1	Предмет та основні напрямки біоетики. Біоетика як прикладна етика: філософські передумови та засади.
3.1.2	Соціокультурні, філософські та наукові передумови виникнення біоетики. Криза етики Гіппократа.
3.1.3	Біоцентризм як світоглядна настанова. Етика благоговіння перед життям А. Швайцера. Самоцінність представників життя. Цінності Просвітництва та біоетика.
3.1.4.	Американська модель біоетики Т. Бочампа та Дж. Чілдреса.
3.1.5.	Європейська модель біоетики Дж. Рендторфа та П. Кемпа.
3.1.6	Зміст принципів біоетики. Цінності та етичні принципи біоетики та їх застосування в практиці. Зміст етичних принципів поваги до гідності та автономії пацієнта в галузі охорони здоров'я.
3.1.7.	Філософія життя, феноменологія та екзистенціалізм та їх вплив на виникнення біоетики.
3.1.8	Глобальна біоетика та ноетика як сучасні етапи розвитку біоетики. Новітні технології та загроза маніпуляції свідомістю.
3.1.9.	Основні ідеї глобальної біоетики В.Р. Поттера. Екологічна та медична біоетики як складові глобальної біоетики.
3.1.10.	Екологічна біоетика. «Спільносвіт» у екологічній етиці К.М. Масра-Абіха та його роль в формуванні духовності людини. Критика концепції «суспільства споживання».
3.1.11.	Поняття ноетики, її філософські засади та мета. Ноосфера В.І. Вернадського та ноетика. Моральні обмеження війни. Проблеми біобезпеки.
3.1.12.	Новітні технології та загроза маніпуляції свідомістю. Засоби

	подолання маніпуляції з боку інших. Маніпуляції у відносинах лікар-пацієнт.
3.1.13	Філософський, психологічний та соціальний вимір життя та смерті, здоров'я та хвороби. Проблеми народження, життя, здоров'я, хвороби та вмирання людини у контексті біоетики.
3.1.14	Моральні дилеми, пов'язані зі смертю та вмиранням людини. Право людини на життя та смерть. Праця Е. Кюблер-Росс «Про смерть та вмирання» та її вплив на сучасну систему охорони здоров'я. Хоспісний рух: етико-правові аспекти.
3.1.15	Здоров'я людини і сучасна цивілізація: філософські аспекти. Хвороба та здоров'я: метафізичні, антропологічні, соціокультурні та міфологічні аспекти.
3.1.16	Концепції здоров'я людини: натуралістичний та холістичний підходи. Моделі здоров'я: наукова, валеологічна, психосоматична, екологічна, біоетична та ін. Здоров'я як благополуччя та свобода, як здатність досягати мети, як гармонія зі світом, як життєвий шлях.
3.1.17	Феномен тілесності у природничонауковому та соціокультурному контекстах: тіло як дзеркало, символ, знак, об'єкт дослідження. Зміна погляду на тіло у XX ст. з розвитком природничих наук. Позитивні і негативні наслідки медикалізації тіла. Тілесність з точки зору феноменології. Значення «тілесності» для медичної практики.
3.1.18.	Проблеми народження, життя, здоров'я в контексті біоетики. Репродуктивні технології та моральні дилеми їх застосування.
3.1.19	Етичні та правові засади регулювання біомедичних досліджень за участю людини та експериментів на тваринах.
3.1.20	Історія виникнення етики біомедичних досліджень. Етико-правові норми та вимоги при проведенні клінічних досліджень.
3.1.21.	Доклінічні дослідження: етико-правові засади експериментів на тваринах. Принципи належної клінічної практики.
3.1.22.	Інформована згода на участь у клінічних дослідженнях як реалізація принципу поваги до автономії та гідності пацієнта-суб'єкта досліджень. Біоетичні принципи проведення доклінічних та клінічних досліджень. Права пацієнта-суб'єкта клінічного дослідження.
<u>3.2</u>	<u>Філософія, психологія, природничі науки.</u>
3.2.1	Людська суб'єктивність і образ "Я". Сучасні психологічні теорії (З. Фройд, К. Юнг, В. Франкл, Е. Фром та ін.) та їх значення для природничих наук.
3.2.2	Філософський зміст вчення З. Фройда про несвідоме. Рушійні сили психіки: Ерос і Танатос. Роль психоаналізу в гуманізації системи охорони здоров'я.
3.2.3	Філософський зміст вчення аналітичної психології К. Юнга. «Колективне несвідоме» та «архетип» у роботі К. Юнга «Архетип та символ». Логотерапія В. Франкла, її значення для розвитку наукової

	психосоматики.
3.2.4.	Біхевіоріальна та когнітивна моделі особистості, гуманістична й екзистенціальна моделі особистості. Інтегративний підхід.
3.2.5	Соціальні (інтерсуб'єктивні) аспекти здоров'я і хвороби. Моделі стосунків лікаря і пацієнта. Плацебо- і ноцебо-ефект стосунків між лікарем і пацієнтом. Лікар як пацієнт лікаря: особливості взаємовідносин та можливі етичні дилеми.
3.2.6	Етичні та соціокультурні аспекти роботи лікаря з вразливими категоріями пацієнтів. Шляхи дестигматизації пацієнтів.
3.2.7	Психосоматика: особливості й основні характеристики. Поведінкова та психоаналітична моделі наукової психосоматики: модель «поведінки, пов'язаної зі здоров'ям» та модель «внутрішнього конфлікту».
3.2.8	Психофізична проблема (mind-body problem) в історії західної філософії (античність, середньовіччя, Новий час, XX-XXI ст.) Філософські основи психосоматики.
3.2.9	Психоаналіз як перша наукова методологія наукової психосоматики. Поняття психоаналітичної моделі наукової психосоматики: «конверсія» та «алекситимія».

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

нормативної навчальної дисципліни «ФІЛОСОФІЯ, СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА БІОЕТИКА»

підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

очна (денна) форма навчання

за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія, 222 Медицина, 224 Технології медичної діагностики та лікування, 226 Фармація, промислова фармація, 228 Педіатрія

Мета навчання: підвищення якості підготовки здобувачів в галузі філософської антропології, етики та методології науки та наукових досліджень, біоетики з метою підвищення теоретико-методологічного рівня науковців та, відповідно, якості науково-дослідних робіт, планування та здійснення здобувачем діяльності в галузях охорони здоров'я та біології відповідно до досягнень сучасної філософської та біоетичної думки, сучасних уявлень щодо гуманізації галузях охорони здоров'я та біології.

Тривалість навчання: 5 кредитів ЄКТС, 150 год.

№ з/п	Навчальна дисципліна, розділ, рубрика	Кількість кредитів	Кількість навчальних годин				
			Загальний обсяг	аудиторних			Самостійна робота
				Разом	у тому числі		
			Лекції		Семін. Заняття		
	Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика	5	150	126	42	84	24
1	Сучасна філософська думка. Філософська антропологія.		60	54	18	36	6
2	Філософія та методологія науки. Людиновимірність сучасної науки.		38	30	10	20	8
3	Філософські проблеми природничих наук. Біоетика.		52	42	14	28	10
Залік			2				

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
нормативної навчальної дисципліни «ФІЛОСОФІЯ, СУЧАСНА
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА БІОЕТИКА»
 підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
очна (вечірня) форма навчання
 за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія, 222 Медицина, 224
 Технології медичної діагностики та лікування, 226 Фармація, промислова
 фармація, 228 Педіатрія

Мета навчання: підвищення якості підготовки здобувачів в галузі філософської антропології, етики та методології науки та наукових досліджень, біоетики з метою підвищення теоретико-методологічного рівня науковців та, відповідно, якості науково-дослідних робіт, планування та здійснення здобувачем діяльності в галузях охорони здоров'я та біології відповідно до досягнень сучасної філософської та біоетичної думки, сучасних уявлень щодо гуманізації галузях охорони здоров'я та біології.

Тривалість навчання: 5 кредитів ЄКТС, 150 год.

№ з/п	Навчальна дисципліна, розділ, рубрика	Кількість кредитів	Кількість годин					самостійна робота
			Загальний обсяг	аудиторних				
				всь ого	у тому числі			
					лек-ції	семі-нар-ські	прак-тичн і	
	Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика	5	150	100	30	70	-	50
1	Сучасна філософська думка. Філософська антропологія.		62	48	16	32	-	14
2	Філософія та методологія науки. Людиновимірність сучасної науки.		38	22	6	16	-	16
3	Філософські проблеми природничих наук. Біоетика.		50	30	8	22	-	20
Залік			2					

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
нормативної навчальної дисципліни «ФІЛОСОФІЯ, СУЧАСНА
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА БІОЕТИКА»
 підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
заочна форма навчання
 за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія, 222 Медицина, 224
 Технології медичної діагностика та лікування, 226 Фармація, промислова
 фармація, 228 Педіатрія

Мета навчання: підвищення якості підготовки здобувачів в галузі філософської антропології, етики та методології науки та наукових досліджень, біоетики з метою підвищення теоретико-методологічного рівня науковців та, відповідно, якості науково-дослідних робіт, планування та здійснення здобувачем діяльності в галузях охорони здоров'я та біології відповідно до досягнень сучасної філософської та біоетичної думки, сучасних уявлень щодо гуманізації галузях охорони здоров'я та біології.

Тривалість навчання: 5 кредитів ЄКТС, 150 год.

№ з/п	Навчальна дисципліна, розділ, рубрика	Кількість кредитів	Кількість годин					самостійна робота
			Загальний обсяг	аудиторних				
				всього	у тому числі			
					лек-ції	семінарські	практичні	
	Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика	5	150	50	18	32	-	100
1	Сучасна філософська думка. Філософська антропологія.		44	16	6	10	-	28
2	Філософія та методологія науки. Людиновимірність сучасної науки.		52	18	6	12	-	34
3	Філософські проблеми природничих наук. Біоетика.		54	16	6	10	-	38
Залік			2					

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

нормативної навчальної дисципліни «Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика»

підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня очної (денної) форми навчання

за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія, 222 Медицина, 224 Технології медичної діагностики та лікування, 226 Фармація, промислова фармація, 228 Педіатрія

Мета навчання: підвищення якості підготовки здобувачів в галузі філософської антропології, етики та методології науки та наукових досліджень, біоетики з метою підвищення теоретико-методологічного рівня науковців та, відповідно, якості науково-дослідних робіт, планування та здійснення здобувачем діяльності в галузях охорони здоров'я та біології відповідно до досягнень сучасної філософської та біоетичної думки, сучасних уявлень щодо гуманізації галузях охорони здоров'я та біології.

Тривалість навчання: 5 кредитів, 150 годин.

Курс, рубрика, найменування розділів			Кількість навчальних годин			
			аудиторні		самост. робота	всього
			лекц.	сем.		
			42	84	24	150
1		Сучасна філософська думка. Філософська антропологія.	18	36	6	60
	1	Філософська антропологія: передумови виникнення, сутність, проблематика. Основне питання філософії та духовні засади існування людини.	Л1	С1	СР1	8
	2	Антропологічні сценарії античності та середньовіччя	Л2	С2	-	6
	3	Антропологічна думка в європейській філософії: Відродження та Новий час. "Коперніканська революція" І. Канта.	Л3	С3	СР2	8
	4	Філософська антропологія ХХ ст.: феноменологічні виміри буття людини.	Л4	С4	-	6
	5	Філософська антропологія ХХ ст.: Екзистенціалізм.	Л5	С5	-	6

	6	Філософія постмодернізму та фемінізм.	Л6	С6	СР3	6
	7	Антропологічна проблематика в українській філософії.	Л7	С7	-	6
	8	Соціальні трансформації, постіндустріальне (інформаційне) суспільство: філософські, етичні та соціально-філософські аспекти суспільних перетворень та глобалізації.	Л8	С8	-	8
2		Філософія та методологія науки. Людиновимірність сучасної науки.	10	20	8	38
	9	Філософія науки та її головні проблеми.	Л9	С9	-	6
	10	Філософсько-методологічні проблеми наукового пізнання. Структура наукових революцій Т. Куна, епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда.	Л10	С10	-	6
	11	Філософсько-методологічні проблеми наукового пізнання. Критичний раціоналізм К. Поппера та методологія науково-дослідних програм П. І. Лакатоса.	Л11	С11	-	6
	12	Соціологія та аксіологія науки. Етос класичної науки Р. Мертона та етос сучасної науки Дж. Зеймена. Проблема гуманізації науки та соціальна відповідальність вчених.	Л12	С12	СР4	6
	13	Аксіологія. Моральні теорії.	Л13	С13	СР5	6
3		Філософські проблеми природничих наук. Біоетика.	14	28	10	52
	14	Соціокультурні та філософські передумови виникнення та засади біоетики. Біоетика як професійна медична етика.	Л14	С14	СР6	8
	15	Проблеми народження, життя й здоров'я в контексті філософії та біоетики.	Л15	С15	-	6

16	Проблеми хвороби, вмирання та смерті людини у контексті біоетики.	Л16	С16	СР7	8
17	Психофізична проблема (mind-body problem) в історії західної філософії. Соціальні (інтерсуб'єктивні) аспекти здоров'я і хвороби. Колективне несвідоме та архетипи (К.-Г. Юнг).	Л17	С17	СР8	8
18	Філософські проблеми медицини. Трансформація сучасної медицини та охорони здоров'я.	Л18	С18	СР9	6
19	Філософія та медична освіта. Етос сучасного університету.	Л19	С19	-	6
Залік		-	-	-	2

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

нормативної навчальної дисципліни «Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика»

підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня очної (вечірньої) форми навчання

за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія, 222 Медицина, 224 Технології медичної діагностики та лікування, 226 Фармація, промислова фармація, 228 Педіатрія

Мета навчання: підвищення якості підготовки здобувачів в галузі філософської антропології, етики та методології науки та наукових досліджень, біоетики з метою підвищення теоретико-методологічного рівня науковців та, відповідно, якості науково-дослідних робіт, планування та здійснення здобувачем діяльності в галузях охорони здоров'я та біології відповідно до досягнень сучасної філософської та біоетичної думки, сучасних уявлень щодо гуманізації галузях охорони здоров'я та біології.

Тривалість навчання: 5 кредитів, 150 годин.

Курс, рубрика, найменування розділів			Кількість навчальних годин			
			аудиторні		самост. робота	всього
			лекц.	сем.		
			30	70	50	150
1		Сучасна філософська думка. Філософська антропологія.	16	32	14	62
	1	Філософська антропологія: передумови виникнення, сутність, проблематика. Основне питання філософії та духовні засади існування людини.	Л1	С1	СР1	8
	2; 3	Антропологічні сценарії античності та середньовіччя Антропологічна думка в європейській філософії: Відродження та Новий час. "Коперніканська революція" І. Канта.	Л2; Л3	С2 С3	- СР2	8
	4	Філософська антропологія ХХ ст.: феноменологічні виміри буття людини.	Л4	С4	-	6

	5	Філософська антропологія XX ст.: Екзистенціалізм.	Л5	С5	-	6
	6	Філософія постмодернізму та фемінізм.	Л6	С6	СР3	6
	7	Антропологічна проблематика в українській філософії.	Л7	С7	-	6
	8	Соціальні трансформації, постіндустріальне (інформаційне) суспільство: філософські, етичні та соціально-філософські аспекти суспільних перетворень та глобалізації.	Л8	С8	-	8
2		Філософія та методологія науки. Людиновимірність сучасної науки.	6	16	16	38
	9	Філософія науки та її головні проблеми.	-	С9	-	
	10	Філософсько-методологічні проблеми наукового пізнання. Структура наукових революцій Т. Куна, епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда.	-	С10	-	
	11	Філософсько-методологічні проблеми наукового пізнання. Критичний раціоналізм К. Поппера та методологія науково-дослідних програм П. І. Лакатоса.	Л11	С11	-	6
	12	Соціологія та аксіологія науки. Етос класичної науки Р. Мертона та етос сучасної науки Дж. Зеймена. Проблема гуманізації науки та соціальна відповідальність вчених.	Л12	С12	СР4	6
	13	Аксіологія. Моральні теорії.	Л13	С13	СР5	6
3		Філософські проблеми природничих наук. Біоетика.	8	22	20	50
	14	Соціокультурні та філософські передумови виникнення та засади біоетики. Біоетика як професійна медична етика.	-	С14	СР6	4

15; 16	Проблеми народження, життя й здоров'я в контексті філософії та біоетики. Проблеми хвороби, вмирання та смерті людини у контексті біоетики.	Л15; Л16	С15; С16	СР7	8
17	Психофізична проблема (mind-body problem) в історії західної філософії. Соціальні (інтерсуб'єктивні) аспекти здоров'я і хвороби. Колективне несвідоме та архетипи (К.-Г. Юнг).	Л17	С17	СР8	8
18	Філософські проблеми медицини. Трансформація сучасної медицини та охорони здоров'я.	Л18	С18	СР9	6
19	Філософія та медична освіта. Етос сучасного університету.	Л19	С19	-	6
Залік		-	-	-	2

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

нормативної навчальної дисципліни «Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика»

підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня заочної форми навчання
за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія, 222 Медицина,
224 Технології медичної діагностики та лікування, 226 Фармація, промислова
фармація, 228 Педіатрія

Мета навчання: підвищення якості підготовки здобувачів в галузі філософської антропології, етики та методології науки та наукових досліджень, біоетики з метою підвищення теоретико-методологічного рівня науковців та, відповідно, якості науково-дослідних робіт, планування та здійснення здобувачем діяльності в галузях охорони здоров'я та біології відповідно до досягнень сучасної філософської та біоетичної думки, сучасних уявлень щодо гуманізації галузях охорони здоров'я та біології.

Тривалість навчання: 5 кредитів, 150 годин.

Курс, рубрика, найменування розділів			Кількість навчальних годин			
			аудиторні		самост. робота	всього
			лекц.	сем.		
			18	32	100	150
1		Сучасна філософська думка. Філософська антропологія.	6	10	28	44
	1	Філософська антропологія: передумови виникнення, сутність, проблематика. Основне питання філософії та духовні засади існування людини.	Л1	С1	СР1	4
	2; 3	Антропологічні сценарії античності та середньовіччя Антропологічна думка в європейській філософії: Відродження та Новий час. "Коперніканська революція" І. Канта.	Л2; Л3	С2; С3	СР2	6
	4	Філософська антропологія XX ст.: феноменологічні виміри буття людини.	-	С4	-	
	5	Філософська антропологія XX ст.: Екзистенціалізм.	Л5	С5	-	6
	6	Філософія постмодернізму та фемінізм.	-	С6	СР3	

	7	Антропологічна проблематика в українській філософії.	-	C7	-	
	8	Соціальні трансформації, постіндустріальне (інформаційне) суспільство: філософські, етичні та соціально-філософські аспекти суспільних перетворень та глобалізації.	-	C8	-	
2		Філософія та методологія науки. Людиновимірність сучасної науки.	6	12	34	52
	9	Філософія науки та її головні проблеми.	Л9	C9	-	6
	10	Філософсько-методологічні проблеми наукового пізнання. Структура наукових революцій Т. Куна, епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда.	-	C10	-	
	11	Філософсько-методологічні проблеми наукового пізнання. Критичний раціоналізм К. Поппера та методологія науково-дослідних програм П. І. Лакатоса.	-	C11	-	
	12	Соціологія та аксіологія науки. Етос класичної науки Р. Мертона та етос сучасної науки Дж. Зеймена. Проблема гуманізації науки та соціальна відповідальність вчених.	Л12	C12	CP4	6
	13	Аксіологія. Моральні теорії.	Л13	C13	CP5	6
3		Філософські проблеми природничих наук. Біоетика.	6	10	38	54
	14	Соціокультурні та філософські передумови виникнення та засади біоетики. Біоетика як професійна медична етика.	-	C14	CP6	
	15; 16	Проблеми народження, життя й здоров'я в контексті філософії та біоетики. Проблеми хвороби, вмирання та смерті людини у контексті біоетики.	Л15; Л16	C15 C16	CP7	6

17	Психофізична проблема (mind-body problem) в історії західної філософії. Соціальні (інтерсуб'єктивні) аспекти здоров'я і хвороби. Колективне несвідоме та архетипи (К.-Г. Юнг).	Л17	С17	СР8	6
18	Філософські проблеми медицини. Трансформація сучасної медицини та охорони здоров'я.	Л18	С18	СР9	4
19	Філософія та медична освіта. Етос сучасного університету.	-	С19	-	
Залік		-	-	-	2

**КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ
ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ,
який закінчив навчання з нормативної навчальної
дисципліни «Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та
біоетика» за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія, 222
Медицина, 224 Технології медичної діагностики та лікування, 226 Фармація,
промислова фармація, 228 Педіатрія**

Кваліфікаційні вимоги:

Відповідно до вимог освітньо-наукової програми очікується, що в результаті успішного навчання за програмою, поряд із іншими професійними навиками, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії повинен:

№ з/ п	Назва	Знання	Уміння
1.	Здатність використовувати закони та категорії діалектики, основні закони історії та філософії наукових досліджень	+	+
2.	Здатність до абстрактного мислення, професійно вживати загальні методи пізнання: аналізу та синтезу; індукції та дедукції; закони формальної та діалектичної логіки.	+	+
3.	Здатність до формування системного наукового світогляду та загального культурного кругозору.	+	+
4.	Здатність оперувати філософськими категоріями та доктринами.	+	+
5.	Здатність проводити науковий аналіз результатів досліджень.	+	+
6.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	+	+
7.	Здатність до відповідальності за адекватну оцінку й трактування отриманих у результаті пошуку даних.	+	+
8.	Здатність до самостійного та незалежного мислення, формулювання ідей та продукування гіпотез.	+	+
9.	Здатність до формулювання власного судження та участь у дискусіях щодо основного змісту, методів, новітніх досягнень за напрямом наукового дослідження.	+	+
10.	Здатність формулювати дослідницьке питання, розробляти проект наукового дослідження; володіння методологією наукового дослідження для коректного формулювання гіпотез та дослідницьких питань.	+	+

11.	Дотримуватися етики та академічної доброчесності; Запобігання плагіату, фальсифікаціям та корупційним діям.	+	+
12.	Здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.	+	+
13.	Готовність оволодіти практичними навичками розвитку інтелекту особистості та використовувати їх в науково-дослідницькій та педагогічній діяльності	+	+
14.	Виявляти ініціативу і самостійність в різноманітних видах діяльності, брати відповідальність за результати своєї професійної діяльності, дотримуватись професійної етики та корпоративної культури	+	+
Аналітичні компетентності:			
15.	Здатність проводити науковий аналіз результатів досліджень.	+	+
16.	Здатність до формулювання ідей концепції в результаті читання, дослідження, обговорення і мозкового штурму у високо спеціалізованих, присвяченій певній темі роботі академічного або професійного спрямування.	+	+
17.	Здатність до включення нових висновків в існуючі знання.	+	+
Мовні компетентності:			
18.	Здатність ефективно використовувати окремі навички риторики.	+	+
19.	Здатність представляти складну інформацію у зручний та зрозумілий спосіб усно і письмово, використовуючи відповідну технічну лексику та методи.	+	+

ПЕРЕЛІК

компетентностей відповідно до нормативної навчальної дисципліни
«Філософія, сучасна методологія наукових досліджень та біоетика»
за спеціальностями: 091 Біологія; 221 Стоматологія,
222 Медицина, 224 Технології медичної діагностики та лікування,
226 Фармація, промислова фармація, 228 Педіатрія

№ з/п	Назва
	ЗК 6. Загальнонаукові (філософські) компетентності:
1.	здатність використовувати закони та категорії діалектики, основні закони історії та філософії наукових досліджень
2.	здатність професійно вживати загальні методи пізнання: аналізу та синтезу; індукції та дедукції; закони формальної та діалектичної логіки
3.	здатність використовувати правила академічної доброчесності під час планування, проведення та аналізу результатів наукового дослідження, що унеможливають та запобігають проявам академічного плагіату. здатність до формування системного наукового світогляду, загальної та особистої культури;
4	здатність оперувати законами формальної та діалектичної логіки, в професійній діяльності вживати загальні наукові методи пізнання: аналізу та синтезу, індукції та дедукції тощо;
5	здатність застосовувати отримані філософські знання для розв'язання складних питань теорії та практики природничих наук;
6	здатність орієнтуватися в сучасних філософських течіях та оперувати сучасним філософським тезаурусом;
7	здатність дотримуватись правил академічної доброчесності під час планування, проведення та аналізу результатів наукового дослідження та в подальшому в професійній діяльності;
8	здатність провести аналіз результатів наукових досліджень та оформити їх у вигляді наукової публікації/виступу українською мовою.
9	здатність до формулювання нових ідей, концепції, гіпотез в результаті вивчення наукових джерел, читання наукової літератури, власного наукового дослідження, обговорення теми та результатів дослідження на наукових форумах;
10	здатність інтерпретувати результати досліджень у контексті сучасних досягнень гуманітарних та природничих наук, брати участь у дискусіях із досвідченими науковцями щодо теоретичного та практичного значення та потенційних наслідків отриманих результатів для суспільства;

	ЗК1. Дослідницькі компетентності:
1	здатність до абстрактного мислення, синтезу, аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань;
4	здатність розробляти проект наукового дослідження відповідно до сучасних вимог наукової методології, етики та біоетики, правил академічної доброчесності;
5	здатність до володіння сучасними методами наукового дослідження, в тому числі пошуку інформації в літературі, розрізнення первинних і вторинних джерел, використання традиційних та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.
6	здатність інтерпретувати результати експериментів та брати участь у дискусіях із досвідченими науковцями стосовно наукового значення та потенційних наслідків отриманих результатів.
7	здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
8	здатність проводити науковий аналіз результатів досліджень;
9	здатність до формулювання ідей концепції в результаті читання, дослідження, обговорення і мозкового штурму у високо спеціалізованих, присвяченій певній темі роботі академічного або професійного спрямування;
10	здатність до включення нових висновків в існуючі знання.
	ЗК 2. Мовні компетентності:
1	здатність представляти та обговорювати наукові результати та вести наукову дискусію державною мовою в усній та письмовій формі, володіння науковою термінологією.
	ЗК 3. Комунікативні компетентності:
1	здатність ефективно використовувати окремі навички риторики;
2	здатність представляти складну інформацію у зручній та зрозумілій спосіб усно і письмово, використовуючи відповідну технічну лексику та методи.
	ЗК 8. Особистісні компетентності:
1.	здатність планувати і вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку;
2.	здатність працювати автономно;
3.	здатність бути критичним і самокритичним;
4.	здатність навчатися, мати сучасний рівень навчання;
5.	здатність генерувати нові ідеї (креативність).
	ЗК 9. Етичні компетентності:
1	здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.
	ЗК 5. Управлінські компетентності:
1	здатність працювати в умовах обмеженого часу та ресурсів.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Використовуються такі види контролю за якістю навчання здобувачів вищої освіти: *вхідний, поточний, рубіжний та підсумковий*.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням предмету з метою визначення рівня підготовки здобувачів вищої освіти до вивчення дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги здобувачам вищої освіти, коригування навчального процесу.

Поточний контроль. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки здобувачів за визначеною темою (навчальним елементом). Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та здобувачами вищої освіти, управління їхньою навчальною мотивацією. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, – так і здобувачами вищої освіти – для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є підсумковий контроль за змістовими модулями. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів здобувачів вищої освіти при обговоренні теоретичних питань, а також у формі комп'ютерного тестування.

Рубіжний модульний контроль – це контроль знань здобувачів вищої освіти після вивчення логічно змістового модуля – завершеної частини навчальної програми дисципліни. Рубіжний модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Частота проведення цього виду контролю визначається кількістю змістових модулів протягом навчального семестру.

Підсумковий контроль забезпечує оцінювання результатів навчання на заключному етапі їхнього навчання.

КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

Критерії якості навчання – це ознаки, на підставі яких виробляється оцінка; сукупність характеристик, що дозволяють оцінити рівень досягнення якості навчання. В якості критеріїв якості навчання здобувачів вищої освіти застосовуються такі: стан відвідуваності навчальних занять; виконання самостійної роботи; активна участь в лекційних та семінарських заняттях; навички й уміння аналітичного мислення; знання фактичного матеріалу, першоджерел; уміння використовувати теоретичний матеріал при обговоренні практичних ситуацій; уміння самостійно набувати знання; творчий підхід до навчання; виконання контрольних та тестових завдань; складання заліку.

ОЦІНКА УСПІШНОСТІ

Оцінка успішності здійснюється відповідно до результатів роботи здобувача вищої освіти протягом навчання та з урахуванням підсумкового заліку за 200-бальною національною шкалою та системою ECTS.

СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
200 балів		залік	
170 - 200	A	відмінно	зараховано
155 - 169	B	добре	
140 - 154	C		
125 - 139	D	задовільно	
111 - 124	E		
60 - 110	FX	незадовільно	не зараховано
1 - 59	F		

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Програма з дисципліни структурована. Протягом навчання (150 годин) передбачається:

- для денної очної форми – 21 лекція (42 години), 21 семінарське заняття (84 години), самостійна робота - 24 годин;
- для вечірньої очної форми – 15 лекцій (30 годин), 15 семінарських занять (70 години), самостійна робота – 50 годин;
- для заочної форми – 9 лекцій (18 годин), 9 семінарських занять (32 години), самостійна робота – 100 годин.

Наприкінці навчання здобувач вищої освіти має скласти залік.

Лекції розкривають основні теоретико-методологічні питання дисципліни.

Семінарські заняття передбачають оволодіння здобувачами вищої освіти навичками філософського аналізу та розв'язання теоретико-методологічних питань; практичне використання здобутих знань у своїй науково-дослідній діяльності.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти оцінюється відповідно до конкретних цілей дисципліни та під час індивідуальної роботи викладача зі здобувачем вищої освіти. Під час навчання використовуються такі види самостійної роботи: доповіді та участь в обговоренні окремих тем дисципліни; участь у спільному аналізі та обговоренні проблем та окремих випадків з практики в галузях охорони здоров'я та біології; написання есе; виконання завдань для самостійного опрацювання.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Визначення філософії. Філософія як духовно-практичний феномен. Цінність та методологічне значення філософії для фахівця в галузях охорони здоров'я та біології.
2. Поняття онтології та завдання метафізики. Сущє, сутність та буття.
3. Філософські проблеми діагностики та терапії. Особливості професійного мислення в галузях охорони здоров'я та біології. Медичний діагноз як перехід від явища до сутності. Категорії сутності та явища, діалектика їх взаємозв'язку.
4. Походження та сутність свідомості. Психофізична проблема.
5. Поняття гносеології. Структура та основні етапи пізнавального процесу. Абстрактне та конкретне, емпіричне та раціональне, практичне та теоретичне в пізнанні.
6. Філософська проблема пізнаваності світу. Концепція істини в світлі антропологічних розвідок. Проблема істини в постмодерній філософії.
7. Діалектика як учення про універсальні зв'язки, зміни та розвиток, її значення для професійної діяльності в галузях охорони здоров'я та біології. Діалектика суб'єкта та об'єкта в процесі пізнання.
8. Людина як проблема філософії та біології. Філософська антропологія як теорія та методологія: предмет, визначення, функції. Сутнісний та екзистенційний підходи до визначення людини. Людина як сутність (субстанція) та людина як суб'єкт.
9. Соціокультурні, філософські та наукові передумови «антропологічного повороту» в європейській філософії XX ст. Криза класичної раціоналістичної філософії та метафізики. Проблема ідентичності людини у XX ст. Загальна характеристика «філософії та етики після Аушвіца». Чотири види вини за К. Ясперсом.
10. Системний підхід і структура антропологічної цілісності. Людина як єдність природного, культурно-історичного та вічного. Сутність та буття людини. Відмінність людини від інших живих істот. «Сутнісні форми души» у роботі М. Шелера «Становище людини в космосі».
11. Взаємозв'язок філософської антропології та природничих наук. Моральне, духовне, наукове підґрунтя світогляду людини. Проблема сенсу людського існування. Духовні пошуки та людські цінності.
12. Загальна характеристика філософської антропології: М. Шелер, Г. Плеснер, А. Гелен. Філософська антропологія М. Шелера.
13. Філософія XX ст.: загальна характеристика феноменологічної філософії Е. Гусерля. Феноменологічна редукція. Роль феноменологічного методу в повсякденному житті та в професійній науковій діяльності.
14. Проблеми людського буття. Екзистенційні модуси людського буття (турбота, тривога, відповідальність, страх, самотність, страждання, любов та ін.). Значення загальнолюдських цінностей в побудові світу.

15. Загальна характеристика античної філософії та антропологічні уявлення. Образ людини в античній філософії. Антропологічні концепції Платона та Арістотеля: загальна характеристика.

16. Загальна характеристика філософії стоїків: Зенон, Епіктет. Сутність філософії як духовної практики в праці Луція Аннея Сенеки «Моральні листи до Луцилія».

17. Особливості філософської антропології Середньовіччя. Сутність поглядів на людину в роботах Аврелія Августина і Томи Аквінського: відкриття вольового начала людини, проблема морального вибору.

18. Гуманізм як характерна особливість філософії доби Відродження. Вчення про людину в філософії Відродження. Антропологічна проблематика у філософії доби Відродження: відкриття індивіда.

19. Філософія Нового часу. Діапазон антропологічних образів Нового часу. Людина як «мисляча машина» у Рене Декарта та людина як «мисляча тростина» у Блеза Паскаля. Європейський раціоналізм та емпіризм.

20. Математика як раціоналістичний ідеал наукового знання. Емпіричний метод пізнання. Роль досвіду та почуттів в пізнанні. Два джерела ідей Френсіс Бекон, Джон Локк. Раціоналістична методологія Рене Декарта, методологічний сумнів як підґрунтя пізнавального процесу.

21. Загальна характеристика британського емпіризму: Дж. Лок, Д. Г'юм. Г'юмове вчення про причину. Емпіричний метод пізнання. Роль досвіду та почуттів в пізнанні. Два джерела ідей (Ф. Бекон, Дж. Локк).

22. Класична німецька філософія (І. Кант, Г.В.Ф. Гегель), та її роль в розвитку європейської філософії. Загальна характеристика трансцендентальної філософії І.Канта. Характеристика пізнавальних здатностей за Кантом. Деонтологія та практична етика І. Канта. Поняття категоричного імперативу та доброї волі людини.

23. Антропологічний ренесанс в філософії ХХ ст. Екзистенціалізм: основні поняття та ідеї. Внесок екзистенціалізму в розвиток філософської антропології. Маніфест екзистенціалізму у роботі Ж.П. Сартра «Екзистенціалізм – це гуманізм».

24. Філософія ХХ ст.: постмодернізм. Критика великих метанаративів західної культури. Критика метафізики та науки модерну. Основні напрямки постмодерної філософії: наратологічний, шизоаналітичний, генеалогічний, семіотичний.

25. Основні ідеї феміністичної та гендерної філософії. Дуальність людини: фемінне та маскулінне. Контроль над жіночою тілесністю та сексуальністю в патріархальному суспільстві. Психоеаналіз та гендер. Основні ідеї роботи С. де Бовуар «Друга стаття».

26. Соціальна філософія, її предметне поле. Функції соціальної філософії. Соціальна філософія та інші гуманітарні науки. Гуманістичний характер та методологічна спрямованість соціальної філософії. Системний підхід у соціальному пізнанні. Людина як соціальна істота. Головні ознаки суспільства (соціальна діяльність, комунікація, передача досвіду).

27. Проблема революцій у суспільстві. Ідеології, соціальні міфи та утопії в житті суспільства. Благо та зло «людини маси»; культура, цивілізація, варварство в роботі Х. Ортега-і-Гассета «Повстання мас».

28. Національна ідея сучасної України: проблеми та перспективи. Моральні виміри війни: реалізм, мілітаризм, пацифізм, теорія справедливої війни.

29. Політична філософія: сутність, функції, проблеми. Демократія, автократія, монархія. Лібералізм і тоталітаризм: два погляди на суспільний устрій. Громадянське суспільство і держава. Проблема становлення громадянського суспільства в Україні.

30. Філософські питання постіндустріального (інформаційного) суспільства. Гуманітарна складова, етичні та філософські аспекти глобалізації. Філософія культури і цивілізації. Діалог і конфлікт культур у глобальному світі. Глобальна інформатизація суспільства і гуманітарні проблеми формування інформаційної цивілізації.

31. Значення інформації та комунікації в постіндустріальному суспільстві. Основні характеристики постіндустріального суспільства у роботі Е. Тофлера «Третя хвиля». Філософські проблеми становлення інформаційного суспільства.

32. Українська філософія. Філософські ідеї в культурі Київської Русі. Філософські ідеї Григорія Сковороди. Вчення про людину, дві натури і три світи. Концепція «спорідненої праці». Основні принципи кордоцентризму в роботі П. Юркевича «Серце та його значення в житті людини». Сучасна київська філософська школа та її особливості (В.С. Горський, М.В. Попович та ін.).

33. Природничі науки та філософія: спільне та відмінне. Етична складова постнекласичної науки. Філософські аспекти доказової медицини. Філософські засади сучасної наукової картини світу. Нелінійне мислення як новий стиль наукового мислення.

34. Філософія науки та її головні проблеми. Сутність науки та наукової діяльності. Філософська проблема демаркації наук. Багатовимірність феномену науки. Функції науки в суспільстві. Етапи становлення наукової раціональності: класичний, некласичний та постнекласичний. Основні характеристики постнекласичної науки.

35. Філософія науки. «Парадигма», «наукова революція» та «нормальна наука» за працею Т. Куна «Структура наукових революцій».

36. Основні форми наукового пізнання: науковий факт, проблема, принцип, гіпотеза, концепція, теорія, парадигма. Європейська наукова революція XVI-XVII ст. Роль відкриттів І. Кеплера, М. Коперника, Г. Галілея, І. Ньютона та ін. вчених у формуванні сучасної наукової картини світу.

37. Медицина як постнекласична наука: міждисциплінарні дослідження. Європейська медицина як наука: історія виникнення, особливості. Зародження клініки як соціальної інституції (М. Фуко «Народження клініки»).

38. Зв'язок цінностей науки та моральних цінностей. Біоетична експертиза та моніторинг біомедичних досліджень. Принципи належної клінічної практики та гуманістичні цінності. Комісії з питань етики: соціальна роль, завдання, функції.

39. Особливості науково-технічної діяльності як соціальної практики. Проблеми гуманізації науки та соціальної відповідальності вчених. Наука в системі техногенної цивілізації. Проблеми цінностей, мотивації і світоглядних намірів в науково-технічній діяльності.

40. Етос науки (Р. Мертон, Дж. Зиман). Цінності вченого, етичні принципи та правила наукової діяльності. Академічна доброчесність.

41. Філософсько-методологічні проблеми науки та наукової діяльності. Синергетика як нове світобачення та феномен постнекласичної науки. Філософські засади сучасної наукової картини світу: системність, цілісність, складність та ін. Філософські проблеми пізнання в науці. Встановлення факту. Роль методології в розвитку науки.

42. Філософія науки: епістемологічний анархізм П. Фюєрабенда. Принципи проліферації та несумірності теорій в праці П. Фюєрабенда «Проти методу. Нарис анархістської теорії пізнання».

43. Філософія науки. Сучасні соціологічні концепції науки. Сутність позитивізму та неопозитивізму. Фальсифікаціонізм К. Поппера: основні поняття та ідеї.

44. Філософія науки: неопозитивізм І. Лакатоса: основні поняття та ідеї. Виміри сучасного позитивізму. Критичний раціоналізм К. Поппера.

45. Взаємозв'язок природничих та гуманітарних наук: спільне та відмінне. Онтологічні, гносеологічні та аксіологічні виміри природничих наук. Роль філософії в теорії та практиці природничих наук. Місце та роль природничих наук в сучасному науковому знанні. Гуманізація та гуманітаризація сучасної системи охорони здоров'я.

46. Етика та мораль. Етика та аксіологія: спільне та відмінне. Особливості прикладної, практичної та професійної етики. Механізми формування професійних етик. Загальнолюдські цінності та професійна етика в галузі природничих наук.

47. Моральні цінності та етичні принципи вченого в галузях охорони здоров'я та біології та їх роль в його професійній діяльності. Розвиток професійної етики у науковій спільноті. Етичні кодекси: структура, функція, роль. Етичний кодекс українського лікаря (Євпаторія, 2009).

48. Моральні теорії: етика чеснот Арістотеля, деонтологія І. Канта, утилітаризм І. Бентама та Дж. Міля, ліберальний індивідуалізм Т. Гоббса, Дж. Локка.

49. Соціокультурні, філософські та наукові передумови виникнення біоетики. Криза етики Гіппократа. Біоетика як сучасна медична етика. Ризики сучасних авангардних біотехнологій та біобезпека.

50. Біоцентризм як світоглядна настанова. Етика благоговіння перед життям А. Швайцера. Самоцінність представників життя. Цінності

Просвітництва та біоетика. Американська та європейська моделі біоетики. Етико-правові питання репродукції людини.

51. Зміст принципів біоетики. Цінності та етичні принципи біоетики та їх застосування в практиці. Зміст етичних принципів поваги до гідності та автономії пацієнта в галузі охорони здоров'я.

52. Предмет та основні напрямки біоетики. Основні ідеї глобальної біоетики В.Р. Поттера. Екологічна та медична біоетики як складові глобальної біоетики. Екологічна біоетика. Поняття спільносвіту у екологічній етиці К.-М. Маєра-Абіха. Поняття ноосфери у концепції В. Вернадського. Можливості застосування його ідей в річищі глобальної біоетики.

53. Інформована згода на участь у клінічних дослідженнях як реалізація принципу поваги до автономії та гідності пацієнта-суб'єкта досліджень. Біоетичні принципи проведення доклінічних та клінічних досліджень. Права пацієнта-суб'єкта клінічного дослідження.

54. Психофізична проблема (mind-body problem) в історії західної філософії (античність, середньовіччя, Новий час, XX-XXI ст.) Філософські основи психосоматики.

55. Філософські проблеми здоров'я. Моделі здоров'я: наукова, валеологічна, психосоматична, екологічна, біоетична.

56. Соціальні (інтерсуб'єктивні) аспекти здоров'я і хвороби. Моделі стосунків лікаря і пацієнта. Плацебо- і ноцебо-ефект стосунків між лікарем і пацієнтом. Лікар як пацієнт лікаря: особливості взаємовідносин та можливі етичні дилеми.

57. Філософський зміст вчення З. Фрейда про несвідоме. Рушійні сили психіки: Ерос і Танатос. Роль психоаналізу в гуманізації системи охорони здоров'я.

58. Психоаналіз як перша наукова методологія наукової психосоматики. Поняття психоаналітичної моделі наукової психосоматики: «конверсія» та «алекситимія».

59. Філософський зміст вчення аналітичної психології К. Юнга. «Коллективне несвідоме» та «архетип» у роботі К. Юнга «Архетип та символ». Логотерапія В. Франкла, її значення для розвитку наукової психосоматики.

60. Здоров'я людини і сучасна цивілізація: філософські аспекти. Хвороба та здоров'я: метафізичні, антропологічні, соціокультурні та міфологічні аспекти. Поведінкова та психоаналітична моделі наукової психосоматики: модель «поведінки, пов'язаної зі здоров'ям» та модель «внутрішнього конфлікту».

61. Смерть та вмирання як філософське, соціокультурне, психологічне явище. Філософські та етичні аспекти евтаназії. Цінність життя та медикалізація смерті. Гуманістичний зміст паліативно-хоспісного руху.

62. Проблеми народження, життя, здоров'я, хвороби та вмирання людини у контексті біоетики. Моральні дилеми, пов'язані зі смертю та вмиранням людини. Право людини на життя та смерть. Хоспісний рух:

етико-правові аспекти. Праця Е. Кюблер-Росс «Про смерть та вмирання» та її вплив на сучасну систему охорони здоров'я.

63. Феномен тілесності у природничонауковому та соціокультурному контекстах: тіло як дзеркало, символ, знак, об'єкт дослідження. Зміна погляду на тіло у XX ст. з розвитком природничих наук. Позитивні і негативні наслідки медикалізації тіла. Тілесність з точки зору феноменології. Значення «тілесності» для медичної практики.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Білоконь С. В. Основи біоетики та біобезпеки: навчальний посібник. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. 155 с.
2. Бойченко Н. М. Етичний кодекс ученого як ядро його професійної етики (коментар до етичного кодексу вченого України). *Політологічний вісник. Зб. наук. праць*. К.: «ІНТАС», 2012. Вип. 61. С. 66-75.
3. Бойченко Н. М. Суспільна значущість академічних цінностей: моральний аспект освітньої комунікації. *Буття людини в суспільстві: відносини, спілкування, духовність: системний виклад*. К.: Вид-во "Промінь", 2012. С. 452-474.
4. Загальна декларація про біоетику та права людини. ЮНЕСКО, 2005 р.
5. Зінченко В. В. Глобалізація і глобалістика: Навчальний посібник. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 428 с.
6. Історія філософії: Підручник / Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін. К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. 774 с.
7. Етос і мораль у сучасному світі / Аболіна Т. Г., Ермоленко А. М., Кисельова О. О. та ін. / за ред. В. А. Малахова. К. : Вид. ПАРАПАН, 2014. 200 с.
8. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. К.: Основи, 2004. 230 с.
9. Бойченко М. И., Бойченко Н. М., Шевченко З. В. Трансдисциплінарні перспективи біоетики и множественная соціальна ідентичність (філософське дослідження). *ПНУО*. 2020. №2 (44).
10. Гардашук Т. В. Концепція збалансованого (сталого) розвитку та принцип справедливості. *Мультиверсум: Філософський альманах*. 2004. Вип. 43. С.79 – 92.
11. Гардашук Т.В. Екоосвіта як предмет філософії освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. / Зб. наукових праць*. К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2005. № 7 (20). С.90 – 97.
12. Горський В.С. Історія української філософії. К., 2000.
13. Губин В., Некрасова Е. Філософська антропологія. М.: Пер СЭ; СПб: университетская книга, 2010. 240 с.
14. Гусев В.І. Західна філософія Нового часу XVII –XVIII ст. К.: «Либідь», 1998.
15. Дерида Ж. Письмо та відмінність. К.: Основи, 2004. 602 с.
16. Загальні принципи організації діяльності комісій з питань етики при лікувально-профілактичних закладах, в яких проводяться клінічні випробування лікарських засобів. Посібник / Л. Ковтун, Л. Янкова, С. Распутняк, О. Сілантьєва, Я. Мальцева, Л. Попова, М. Калашнікова, Т. Федорчук. Київ: ДЕЦ МОЗ, 2017. 48 с.

17. Запорожан В. М., Аряев М.Л. Біоетика та біобезпека. К.: Здоров'я, 2013. 456 с.
18. Кассирер Э. Опыт о человеке; введение в философию человеческой культуры. *Проблема человека в западной философии*. М, 1988.
19. Корягін М. В. Основи наукових досліджень: навч. посібник. К.: Алерта, 2014. 622 с.
20. Мукерджі С. Закони медицини. Польові нотатки з невизначеної науки. Х.: Віват, 2017. 96 с.
21. Кримський С. Б. Заклики духовності ХХІ століття. 3 циклу щорічних пам'ятних лекцій імені А. Оленської-Петришин, 2002 р. К.: Академія, 2003. 32 с.
22. Кун Т. Структура наукових революцій. К.: Port-Royal, 2001. 228 с.
23. Лакатос И. Методология научных исследовательских программ. *Вопросы философии*. 1995. № 4. С. 84-96.
24. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. М.: «Медиум», 1995.
25. Поппер К. Логика и рост научного знания. М.: Прогресс, 1983.
26. Постнеклассика: философия, наука, культура / под. ред.. Л.П. Киященко, В.С. Степина. М., 2009.
27. Пустовит С.В. Глобальная биоэтика: становление теории и практики (философский анализ). К.: Арктур-А, 2009. 324 с.
28. Рассел, Бертран. Історія західної філософії. К.: Основи, 1995. 759 с.
29. Роуз Д. Дивовижні технології. Дизайн та інтернет речей. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018.
30. Руководство для членов Комитетов по этической экспертизе исследований Руководящий комитет по биоэтике. Совет Европы, 2012.
31. Посібник. Загальні принципи організації діяльності комісій з питань етики при лікувально-профілактичних закладах, в яких проводяться клінічні випробування лікарських засобів (рекомендації для експертів). К, 2017.
32. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія самотності. К.: Ніка-Центр, 2017.
33. Специфіка та визначальні виміри сучасного філософсько-антропологічного знання. К.: Стилос, 2015. 380 с.
34. Стьопін В.С. Філософія науки. Загальні проблеми: підручник для аспірантів і здобувачів наукового ступеня кандидата наук. М.: Гардаріки, 2006. 384с.
35. Суковатая В. «Философия после Аушвица» и «Этика после холокоста»: рефлексии нацистского геноцида в западном и постсоветском сознании. К, 2011. 133 с.
36. Сурмін Ю. Майстерня вченого. Підручник для науковця. К, 2006. 302 с.
37. Сьогодення і біоетика / ред. Ю.І. Кундієва та ін. К.:ВД „Авіценна”, 2011. 400 с.
38. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. М., 1986. С.125-467.

39. Філософія та методологія науки. Підручник / Під ред.. І.С. Добронравової, Л.І. Сидоренко. К., 2008. 228 с.
40. Флєк Л. Як постає та розвивається науковий факт. Вступ про вчення про мисленнєвий стиль і мисленнєвий колектив. Чернівці: Книги-XXI, 2019. 206 с.
41. Франкл В. Логотерапия и экзистенциальный анализ: статьи и лекции. М.: Альпина-нон-фикшн, 2018.
42. Фрейд З. Введение в психоанализ: лекции. М.: Наука, 1989. 456 с.
43. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія. Дух і літера, 2018. 544 с.
44. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме. *Проблема человека в западной философии*. М., 1988. С. 314-357.
45. Хоружий С.С. Фонарь Диогена. М.: Прогресс-Традиция, 2010. 960 с.
46. Шелер М. Избранные произведения. М., 1994.
47. Шелер М. Положение человека в космосе. *Проблемы человека в западной философии*. М., 1988. С.31-95.
48. Макинтайр А. После добродетели: исследование теории морали. М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. 384 с.
49. Этнос науки / Под ред. Л.П. Киященко, И.З. Мирской. М.: Academia, 2008. 544 с.
50. Юнг К.Г., Франц М.-Л., Хендерсон Дж. Л., Яффе А., Якобе И. Человек и его символы. М.: 2016. 352 с.
51. Ясперс К. Духовная ситуация времени. М.: Студия Ардис, 2008. 372 с.
52. Ясперс К. Смысл и назначение истории. М., 1991. С. 28-99, 240-274.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Богачов А. Досвід та сенс. К.: Дух і літера, 2011. 336 с.
2. Бойченко Н.М. Етичні цінності сучасної університетської освіти: філософська рефлексія: дис. ... докт. філос. наук : 09.00.10; 09.00.07. К., 2016. 431 с.
3. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь. М.: Издательство «Весь мир», 2004.
4. Загальні принципи організації діяльності комісій з питань етики при лікувально-профілактичних закладах, в яких проводяться клінічні випробування лікарських засобів. Посібник / автори укладачі: Л. Ковтун, Л. Янкова, С. Распутняк, О. Сілантьєва, Я. Мальцева, Л. Попова, М. Калашнікова, Т. Федорчук. Київ: ДЕЦ МОЗ, 2017. 48 с.
5. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Київ : Лібра, 1999. 488 с.
6. Етична експертиза біомедичних досліджень. Методичні рекомендації. К: Сфера, 2008. 48 с.
7. Пустовіт С.В. Методологические проблемы этического регулирования клинических исследований. *Интегративная антропология*. 2014. № 1(23). С. 25-30.

8. Ренч Т. Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія та практична філософія. К.: Дух і літера, 2010.

9. Руководство для членов Комитетов по этической экспертизе исследований. Руководящий комитет по биоэтике. *Департамент документации и публикации, Совет Европы, Октябрь 2012*. 63 с.

10. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.

11. Философия биомедицинских исследований / Под ред. Б. Г. Юдина. М.: Институт человека РАН; Независимый институт гражданского общества, 2004. 128 с.

12. Філософія науки: підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін.; за ред. І. С. Добронравової. К.: ВПЦ "Київський університет", 2018. 255 с.

13. Handbook of Global Bioethics/Ed. by ten Have, Henk, Gordijn, Bert. – Springer Press. – 2014. – 1685 p.
<http://link.springer.com/referencework/10.1007%2F978-94-007-2512-6>